

Summary

Fedorov V. A. Classifications of the State Debt of Ukraine. — Article.

The issues of divergences in state debt of Ukraine classifications, it is not considered enough in general theoretic jurisprudence. Speech goes about his important role in making of the self-weighted policy of management and diminishing of scales of transformation of conditional obligations of government a national debt in a direct national debt. There is a conclusion about a necessity of generalization and normative estimation of state debt of Ukraine.

Keywords: state debt of Ukraine, inner state debt of Ukraine, foreign (inter) state debt of Ukraine, debt is before the International monetary fund (IMF).

УДК 346.21

Л. В. Машковська

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ НЕКОМЕРЦІЙНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність формування господарсько-правового статусу суб'єктів некомерційної господарської діяльності та законодавчих засад їх діяльності не викликає сумнівів, оскільки від ефективності їх функціонування залежить ефективність функціонування національної економіки та виконання функцій держави й територіальних громад. Адже здійснення господарської діяльності некомерційними юридичними особами уможливує діяльність державних органів та установ, комунальних установ та організацій, закладів освіти та охорони здоров'я, наукових установ, військових частин тощо.

Окремі питання правового статусу суб'єктів некомерційного господарювання розглядалися у роботах В. С. Щербини, О. П. Подцерковного, О. В. Обод, Н. О. Славової та деяких інших юристів-господарників. Але залишаються невирішеними питання комплексного сприйняття правового становища цих суб'єктів, вдосконалення відповідного статусу.

Поняття суб'єктів некомерційної господарської діяльності варто розглядати з погляду суб'єктного складу некомерційної господарської діяльності, якій присвячена глава 5 розділу 1 ГК України (ст. ст. 52–54), поняття підприємницьких товариств та установ, закріплених у ст. ст. 83, 85, 86 ЦК України, і поняття неприбуткових організацій, закріплених у податковому законодавстві.

Положення ст. 52 ГК України визначають склад некомерційної господарської діяльності. Некомерційне господарювання — це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку. Некомерційна господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки в галузях (видах діяльності), в яких забороняється підприємництво, на основі рішення відповідного органу державної влади або органу місцевого самовряду-

вання. Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися також іншими суб'єктами господарювання, яким здійснення господарської діяльності у формі підприємництва забороняється законом.

У відповідності до ст. 85 ЦК України непідприємницькими є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Згідно з положеннями Податкового кодексу України (далі — ПКУ) неприбуткові підприємства, установи та організації — підприємства, установи та організації, основною метою діяльності яких є не одержання прибутку, а провадження благодійної діяльності та меценатства і іншої діяльності, передбаченої законодавством.

ПКУ у ст. 157.1 (раніше подібні положення передбачав Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 р. № 334/94 у п.11.1 ст. 7) визначає вичерпний перелік неприбуткових організацій. Так, до неприбуткових належать установи та організації, які є:

а) органами державної влади України, органами місцевого самоврядування та створеними ними установами або організаціями, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів;

б) благодійними фондами і благодійними організаціями, створеними у порядку, визначеному законом для провадження благодійної діяльності; громадськими організаціями, створеними з метою надання реабілітаційних, фізкультурно-спортивних для інвалідів (дітей-інвалідів) та соціальних послуг, правової допомоги, провадження екологічної, оздоровчої, аматорської спортивної, культурної, просвітньої, освітньої та наукової діяльності, а також творчими спілками та політичними партіями, громадськими організаціями інвалідів, спілками громадських організацій інвалідів та їх місцевими осередками, створеними згідно із відповідним законом; науково-дослідними установами та вищими навчальними закладами III–IV рівнів акредитації, внесеними до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави; заповідниками, музеями та музеями-заповідниками;

в) кредитними спілками, пенсійними фондами, створеними в порядку, визначеному відповідними законами;

г) іншими, ніж визначені в підпункті «б» цього переліку, юридичними особами, діяльність яких не передбачає отримання прибутку згідно з нормами відповідних законів;

г) спілками, асоціаціями та іншими об'єднаннями юридичних осіб, створеними для представлення інтересів засновників (членів, учасників), що утримуються лише за рахунок внесків таких засновників (членів, учасників) та не провадять господарську діяльність, за винятком отримання пасивних доходів;

д) релігійними організаціями, зареєстрованими в порядку, передбаченому законом;

е) житлово-будівельними кооперативами та об'єднаннями співвласників багатоквартирного будинку;

є) професійними спілками, їх об'єднаннями та організаціями профспілок,

а також організаціями роботодавців та їх об'єднаннями, утвореними в порядку, визначеному законом.

Передбачається ведення спеціального Реєстру неприбуткових організацій (п. 63.12 ПКУ).

Виходячи з аналізу даних положень, можна зробити висновок, що суб'єктами некомерційного господарювання є ті суб'єкти, які систематично здійснюють самостійну господарську діяльність, спрямовану на досягнення економічних, соціальних й інших результатів без мети одержання прибутку. Дані суб'єкти створюються для виконання благодійних, культурних, наукових, управлінських функцій, функцій по охороні здоров'я громадян, задоволенню їх духовних й інших нематеріальних потреб, захисту прав і законних інтересів і т.п.

Варто звернути увагу, що розподіл суб'єктів господарювання на комерційні й некомерційні пов'язаний *не з фактом* одержання прибутку, *а з метою* його одержання, що визначається в установчих документах при створенні суб'єкта господарювання. Тому не виключена можливість отримання суб'єктами некомерційного господарювання прибутку (доходу), однак при цьому вони не можуть вільно розпоряджатися ним, розподіляти чистий прибуток між засновниками, а останній повинен спрямовуватися, як правило, на забезпечення статутних цілей діяльності організації.

Можна погодитися з точкою зору В. С. Щербини з приводу того, що виділення в ГК й інших актах господарського законодавства неприбуткових організацій як самостійних суб'єктів, що можуть здійснювати певні види господарської діяльності, має найбільш важливе значення з погляду оподаткування цих осіб. Для господарського ж законодавства більше прийнятним є розподіл суб'єктів господарювання залежно від мети їхньої діяльності на підприємницькі (комерційні) і непідприємницькі (некомерційні) [1, 144]. Цей висновок підтверджується й нормами ЦК України (ст. ст. 84 й 85).

Зокрема, має враховуватися, що відповідно до п. 133.1 ПКУ неприбуткові установи та організації у разі отримання прибутку від неосновної діяльності підлягають оподаткуванню відповідно до положень ПКУ про оподаткування прибутку ПКУ.

Майно некомерційним суб'єктам господарювання може належати на праві власності й праві оперативного управління. Зокрема, казенні підприємства володіють, користуються й розпоряджаються державним майном на праві оперативного управління.

Особливості створення, державної реєстрації та припинення діяльності суб'єктів некомерційного господарювання окремих організаційно-правових форм регламентується ГК України й рядом законів, а також у підзаконних нормативно-правових актах.

Діяльність некомерційних суб'єктів господарювання регламентується окремими законодавчими актами.

Зокрема, до таких актів можна віднести Закон «Про благодійність та благодійні організації» від 16 вересня 1997 р. № 531/97. Даний Закон встановлює, що основними ознаками благодійних організацій є: а) недержавна органі-

зація, б) мета — здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб; в) неприбутковий характер діяльності. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 р. № 987 визначає, що релігійні організації створюються з метою задоволення релігійних потреб громадян сповідати й поширювати віру. Вони в порядку, передбаченому законодавством, мають право для досягнення своїх цілей, що закріплені у статуті, зводити видавничі, поліграфічні, виробничі й інші підприємства, а також благодійні установи. Прибуток від такої діяльності обкладають податками в порядку й розмірах, встановлених для підприємств громадських організацій. Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2365 закріплює, що політичні партії не мають права засновувати підприємства й займатися комерційною діяльністю, за винятком продажу пропагандистсько-агітаційних матеріалів і проведення суспільно-політичних заходів.

Крім зазначених вище законів, також дані питання регулюються: законами України «Про професійні спілки, їх правах та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 р. № 1045, «Про кредитні спілки» від 20 грудня 2001 р. № 2908, «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29 листопада 2001 р. № 2866 і т.п.

Всі ці закони поряд з Податковим кодексом України також закріплюють некомерційний статус зазначених суб'єктів.

При цьому спеціальний режим оподаткування для некомерційних суб'єктів господарювання в частині звільнення від податку на прибуток виникає з моменту їх включення до Державного реєстру неприбуткових установ і організацій, відповідне положення про який затверджено наказом Державної податкової адміністрації України № 232 від 11 липня 1997 р.

Разом з тим невключення такої особи до зазначеного Реєстру не означає відсутність у нього некомерційного статусу. Як справедливо відзначив у цьому зв'язку Вищий господарський суд України, переглядаючи в касаційному порядку справу за участю некомерційної організації як відповідача, «сам по собі факт невнесення відповідача до Реєстру неприбуткових організацій може свідчити про порушення встановленого порядку реєстрації, однак не нівелює статусу відповідача як некомерційної організації й не є свідченням прибуткової діяльності відповідача» [2].

За характером здійснюваної діяльності зазначені суб'єкти істотно відрізняються один від одного. Переважна більшість таких організацій виступає пасивним учасником у господарських відносинах, як правило, тільки одержуючи товари й послуги від суб'єктів підприємництва. В основному їх діяльність опосередкована соціальними цілями, як наприклад, задоволення потреб власних членів у сфері культури, спорту, дозвілля й т.ін., залучення уваги громадськості до різних проблемних питань функціонування суспільства й держави, що характерно для громадських організацій; надання благодійними фондами допомоги нужденним категоріям населення за рахунок внесків, безповоротної фінансової допомоги, пожертвувань; захист професійними спілками трудових і соціально-економічних прав й інтересів своїх членів.

Однак діяльність інших некомерційних суб'єктів спрямована, насамперед, на досягнення конкретного економічного ефекту у вигляді, наприклад, утримання та обслуговування нерухомого майна, що є основним видом діяльності об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, будівництва житла — для житлово-будівельних кооперативів, кредитування й надання фінансових послуг — для кредитних спілок і т.д. [3, 186–188].

У правовому статусі окремих суб'єктів некомерційного господарювання останнього часу виникають низка проблем, пов'язаних із недоліками відповідного правового забезпечення.

Особливо це стосується кредитних спілок та об'єднань співвласників багатоквартирного будинку.

Наприклад, в авторефераті дисертації Н. О. Славої, присвяченої проблемам правового положення кредитних спілок, доведена необхідність диференціації розмірів мінімального пайового засновницького капіталу на момент реєстрації кредитних спілок; доречність встановлення трирівневої кредитно-кооперативної системи, що цілком співвідноситься з положеннями Концепції розвитку системи кредитної кооперації, затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 червня 2006 р. № 321-р [4, 8–9].

Разом із тим викликає сумніви необхідність заміни поняття «кредитна спілка» на «кредитно-кооперативна спілка». Вбачається недоцільним ускладнення конструкції цього поняття, тим більше, що в самому визначенні Н. О. Славою вказується на таку його ознаку, як кооперативність [4, 6].

Висновку про те, що необхідно надати кредитним спілкам право відкривати та вести рахунки своїх членів, здійснювати діяльність з обміну валют [4, 16] теж викликає сумніви. Адже розширення функцій кредитних спілок і наближення їх до функцій, що фактично реалізуються комерційними банками, може призвести до порушення принципу неприбутковості кредитних спілок.

Не можна погодитися також з думкою про те, що робота членів спостережної ради на громадських засадах позбавляє останніх можливості організувати засідання спостережної ради, що, у свою чергу, створює загрозу розвитку членства [4, 10].

Наведене показує, що проблематика правового статусу некомерційних суб'єктів господарювання наростає у зв'язку із усе зростаючою комерціалізацією суспільного життя, включення в економічний обіг великого кола юридичних осіб. Це вимагає нового підходу до системної побудови господарсько-правових норм, визначаючих статус таких суб'єктів.

Література

1. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права : монографія / В. С. Щербина. — К. : Юрінком Інтер, 2008.
2. Постановление Высшего хозяйственного суда Украины № 21/5 от 19 дек. 2006 г. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : www.gada.gov.ua.
3. Господарське право / за ред. О. П. Подперковного. — Х. : Одиссей, 2010.
4. Славова Н. О. Господарсько-правовий статус кредитних спілок : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Н. О. Славова ; ІЕПД НАН України. — Донецьк, 2010.

Анотація

Машковська Л. В. Правовий статус суб'єктів некомерційної господарської діяльності. — Стаття.

У статті аналізується правовий статус суб'єктів некомерційного господарювання. Обрано напрями вдосконалення поняття цих суб'єктів та запропоновано співвідношення положень господарського та податкового законодавства у цій сфері.

Ключові слова: суб'єкти некомерційного господарювання, господарське право, неприбуткові організації, непідприємницькі юридичні особи.

Аннотация

Машковская Л. В. Правовой статус субъектов некоммерческой хозяйственной деятельности. — Статья.

В статье анализируется правовой статус субъектов некоммерческого хозяйствования. Выбраны направления совершенствования понятия этих субъектов и предложены соотношения положений хозяйственного и налогового законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: субъекты некоммерческого хозяйствования, хозяйственное право, неприбыльные организации, непредпринимательские юридические лица.

Summary

Mashkovska L. V. The Legal Status of Non-Profit Business Entities. — Article.

The article analyzes the legal status of subjects noncommercial entities. Chosen areas of improvement concepts of these subjects and proposed provisions of the ratio commercial and tax laws in this area.

Keywords: subjects noncommercial entities, economic law, nonprofit organizations, non-entrepreneurial legal entities.

УДК 349.6

А. О. Калошина

НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗМІН ЩОДО СПРОЦЕННЯ УМОВ ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДЕЯКИХ АСПЕКТАХ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Реформи зі спрощення умов ведення підприємництва, розпочаті ще в часи попередньої влади, вдало продовжені теперішніми виконавчими органами. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів «Про тимчасові обмеження щодо здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності на період до 31 грудня 2010 року» від 21 травня 2009 р. за № 502 [10] та Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння ведення умов бізнесу в Україні» від 15 грудня 2009 р. № 1759-17 [11] встановлено мораторій на проведення планових перевірок суб'єктів господарювання, які мають середній та незначний ступень ризику господарської діяльності для навколишнього природного середовища, обмеження підстав для проведення позапланових перевірок та перевірок суб'єктів малого підприємництва.

© А. О. Калошина, 2011